

УДК 016:929:82 Гоголь М. В.

Антоніна Головащук,
молодший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: antonina41@ukr.net
тел.: +38(044)524-25-96
ORCID-0000-0002-1683-788X

ТВОРЧИСТЬ М. В. ГОГОЛЯ У БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКАХ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті проаналізовано бібліографічні посібники кінця ХІХ – початку ХХ ст., які висвітлюють життєвий і творчий спадок Миколи Васильовича Гоголя. Надаються відомості про визначних бібліографів-гоголезнавців, які досліджували творчість письменника, зокрема: С. Пономарьова, Я. Горожанського, П. Куліша, В. Шенрока та інших. Розкрито структуру й зміст видань та визначено їхню роль у забезпеченні інформаційного пошуку джерел гоголівської бібліографії.

Ключові слова: Микола Васильович Гоголь, біобібліографія, бібліографічні посібники, персональні покажчики, гоголівська бібліографія.

Постановка проблеми. Творчість кожного великого письменника – неоціненний скарб культурного й духовного досвіду, який має велике значення для розвитку суспільства. Особлива роль у цьому контексті належить М. В. Гоголю, який, без сумніву, є неординарною особистістю в інтелектуальному поступі України та унікальним явищем для всього світу, а в історії української національної культури посідає чільне місце.

Актуальність дослідження. З кожним роком зростає інтерес до творчості М. В. Гоголя в Україні, адже його бажання увіковічити у своїй різноманітній літературній діяльності рідну Україну, її славний народ дає нам право визначити його як одного з яскравих просвітителів української нації [6, с. 5].

Серед персональних літературознавчих бібліографій гоголівська бібліографія нараховує сотні праць, які користуються широкою популярністю серед читачів. Перші здобутки й найвищі досягнення належать подвижникам гоголівської бібліографії: С. Пономарьову, П. Заболотському, П. Кулішу, С. Бертенсону та іншим. Характерними

проявами зростання зацікавленості до спадщини Гоголя зазвичай були ювілеї, що спонукали звертатись до його творчості. У 2019 р. світова спільнота відзначала 210-у річницю з дня народження видатного письменника і, безумовно, інтерес науковців до гоголіани зростає, а з накопиченого наукового матеріалу з'являються нові цікаві бібліографічні праці.

Аналіз останніх публікацій. Упродовж багатьох років творчість М. Гоголя була об'єктом спеціального літературознавчого аналізу та наукових досліджень. Вагомий внесок у вивчення гоголіани зробили відомі українські науковці П. В. Михед, Г. В. Самойленко, Є. М. Михальський, Л. В. Гранатович. Однак, попри широкого спектру досліджень творчості письменника недостатньо висвітленими лишаються питання всебічного аналізу джерел вивчення унікальних бібліографічних посібників, які вийшли друком саме у кінці XIX – на початку XX ст.

Зоглядунаце, **метою статті** є розкриття та загальна характеристика гоголезнавчих бібліографічних посібників, які, на нашу думку, детально відображають життєвий і творчий шлях письменника, мають виняткову наукову цінність та зберігаються у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Виклад основного матеріалу. Зародження гоголівської бібліографії пов'язане з іменем талановитого українського бібліографа Степана Івановича Пономарьова. Його перу належать сотні бібліографічних видань, історико-літературних розвідок із бібліографічним упорядкуванням, і кожне видання чи публікація відзначаються високою бібліографічною культурою [10, с. 408]. Самовіддано і з великою наполегливістю працював Степан Іванович на ниві бібліографії. Особливістю усіх бібліографічних праць С. І. Пономарьова є виняткова точність і повнота інформації. Своєрідність його бібліографічної діяльності полягає у тому, що переважна більшість творчого доробку була першою. Термін «перша робота» стосується і творчості М. В. Гоголя (улюбленого письменника бібліографа). Його робота «Памяти Гоголя: материалы для библиографии литературы о нем» [7] – перший підсумковий систематичний покажчик, підготовлений до 30-річчя з дня смерті М. Гоголя, що узагальнює стан бібліографії на той час. Відсутність державної поточної бібліографії спонукала до пропусків, і, зрештою, до неповноти зібраного матеріалу. Але метою автора була не повнота, а створення списку гоголіани для заснування бібліотеки М. Гоголя

Головашук А. Творчість М. В. Гоголя у бібліографічних посібниках кінця XIX – початку XX ст. в Ніжині. Інформація у покажчику згрупована таким чином: Род, родина М. В. Гоголя; некрологи, опыты библиографии и вызванные ею поправки и дополнения. Бюсты, портреты Н. Гоголя, памятники ему. Критические статьи и рецензии на сочинения Н. Гоголя. Библиография сочинений Н. Гоголя и статей о нем. Издания для народа. Рукописи Н. Гоголя. Письма Н. Гоголя. Письма к Н. Гоголю; стихи и повести, посвященные ему. Рисунки к его сочинениям. Оперы к его сочинениям. Переводы сочинений Н. Гоголя.

Покажчик містить 665 позицій за 1829–1882 рр. Розміщення усередині розділів – без певної формальної системи. У ряді випадків матеріал дублюється у різних відділах. На початку було вирішено: придати йому всю повноту і точність, тобто, зазначити всі передруковані статті про письменника і позначити всі рецензії на ці статті, але у зв'язку з неповним комплектом періодичних видань 20–50-х років XIX ст., було прийнято рішення списувати готові вказівки, зібрані як у безлічі журнальних покажчиків, так і в працях Г. Геннаді, М. Гербеля, В. Межова та інших.

Посібник має передмову, примітки та допоміжні покажчики: алфавітний покажчик осіб, згадуваних у попередніх списках, алфавітний покажчик періодичних видань, згадуваних в попередніх списках, та покажчик статей, розташованих із хронологічною послідовністю за роками (1829–1882). Збираючи матеріал, опрацьовуючи його, неодноразово звертаючись до фундаментальних бібліографічних праць своїх попередників, упевнено можна констатувати, що саме покажчик С. Пономарьова дав поштовх розвитку систематичної гоголівської бібліографії.

Високу оцінку праці С. Пономарьова було дано в рецензії «Гоголевская библиография: традиции, современное состояние, перспективы», яка була надрукована у 1986 році на сторінках науково-практичного журналу «Советская библиография» (автор В. Н. Баскаков) [1].

Серед тих, хто формував підґрунтя гоголівської бібліографії, на особливу увагу заслуговує праця Якова Горожанського «Библиографический указатель литературы о Ник. Вас. Гоголе. 1829–1882» [4]. Покажчик складений за зразком «Библиографического указателя литературы о Н. А. Некрасове» С. Пономарьова. Укладач використав найкращі бібліографічні посібники російською мовою. Основним недоліком покажчика Я. Горожанського є неповний перелік залученого ним матеріалу. Але, незважаючи на це, робота

має змістовну розгалужену структуру і включає такі розділи: I. Список сочинений и изданий Н. В. Гоголя 1829–1882. II. Свод статей о Гоголе с 1829 по 1882 г. в хронологическом порядке. III. Портреты Гоголя и рисунки к его сочинениям. IV. Автографы Гоголя. V. Музыкальные сочинения на темы из Гоголя. VI. Переводы сочинений Гоголя и статьи о нем в иностранных журналах. VII. Сочинения, составленные по Гоголю. VIII. Некрологи Н. В. Гоголя и стихотворения на его смерть. Дополнения к указателю.

Праця Я. Горожанського є другим після С. Пономарьова великим систематичним покажчиком творів і листів М. Гоголя, літератури про нього, що хронологічно охоплює той же період. Покажчик включає близько 500 назв за 1829–1882 рр. Розміщення усередині розділів хронологічне, опис неповний, є анотації.

Як і будь-яка бібліографічна праця, покажчик Я. Горожанського – неповний. Так, наприклад, в ньому не вказані переклади творів М. В. Гоголя італійською та грузинською мовами. Натомість, покажчик, який включає художні твори про Гоголя, або писані роботи на його честь, безумовно, були важливими для бібліографів того часу. Безперечно, праця Я. Горожанського становить неабиякий інтерес для сучасного бібліографа та дослідника творчості письменника.

Помітним явищем в історії гоголівської бібліографії були роботи П. Куліша: «Опыт биографии Гоголя» (СПб., 1854 р.), «Записки о жизни Гоголя» (СПб., 1856 р.), «Сочинения и письма Гоголя» (СПб., 1857 р.). Упродовж десяти років П. Куліш цікавився набутками Гоголя, збирав листи та праці авторитетних осіб. Надзвичайно тепло літературне середовище зустріло появу його «Опыта библиографии Гоголя». Ця праця, яка була першим вагомим життєписом Гоголя, призвернула до себе загальну увагу літературознавчих кіл [9]. Прикметно, що майже всі одноставно відзначали велику заслугу П. Куліша, як одного з перших збирачів і систематизаторів матеріалу про життя і діяльність М. Гоголя. Але водночас були й зауваження стосовно недостатньо охопленого всього наявного матеріалу, використання епістолярної спадщини письменника. На підставі зауважень П. Куліш далі провадив свої біографічні розвідки та розгорнув нову роботу щодо збирання листів і спогадів про життєвий і творчий шлях М. Гоголя. І незабаром у 1856 р. він видає поширену біографію письменника в 2-х томах «Записки о жизни Гоголя». В дійсності, це, в основному, передрук «Опыта биографии Гоголя»

з додатком деяких нових матеріалів, особливо листів М. Гоголя, утім матеріал розширений і тому цілком справедливо оцінений, як нова праця, присвячена М. Гоголю. Безперечно, важливість книги П. Куліша для вивчення біографії М. Гоголя величезна, адже, дякуючи Кулішеві, збереглися і дійшли до нас зібрані листи, записані ним спогади про М. Гоголя. Попри те, що гоголівська бібліографія надзвичайно збагатилась та репрезентувалась фундаментальними працями В. Шенрока, П. Заболотського, А. Лебедева, вона й досі представляє значний інтерес.

Після виходу у світ «Записок» П. Куліш взявся за видання творів М. Гоголя. У 1852 р., поспілкувавшись з матір'ю М. Гоголя, почались його дружні відносини з усією родиною письменника. Ці відносини допомогли в акумулюванні біографічних матеріалів, і тому не дивно, що вже у 1957 р. вийшли «Сочинения и письма Гоголя». За чотири місяці П. Куліш зробив величезну редакторську роботу. Він не ставив за мету перевірити тексти М. Гоголя, натомість ввів до свого видання новий матеріал – першу редакцію «Тараса Бульби» і нові уривки з «Мертвих душ». Проте значно важливішими у цьому виданні є листи. Порівнюючи з «Записками», число їх було суттєво збільшено. Зважаючи на умови того часу, в листуванні багато чого було скорочено, велика кількість імен зазначена лише ініціалами, багато листів було датовано П. Кулішем невірно. Однак, ці недоліки ні в якому разі не зменшують значимість видання, адже в літературний обіг було випущено ним цікавий бібліографічний матеріал. Багато імен нараховує історія вивчення творчості М. Гоголя, утім одне з перших місць належить П. Кулішу.

У 1886 р. вийшла праця В. Шенрока (1853–1910), російського письменника, історика літератури, вся наукова і літературна діяльність якого присвячена вивченню і укладанню спадщини М. В. Гоголя – «Указатель к письмам Гоголя, заключающий в себе объяснение инициалов и других сокращений в издании Кулиша. С приложением неизданных отрывков из писем матери Н. В. и его собственных» [11]. Значні труднощі при вивченні листів Гоголя по єдиному існуючому виданню П. Куліша представляли часті скорочення. Коли Куліш уперше друкував збірку листів, яку було видано у 1857 р., систематично усував із листів власні імена і позначав їх ініціалами, або довільними французькими літерами. Закономірно, що листи мали незрозумілий характер, і, безперечно, за таких умов не є можливим ґрунтовне вивчення листів великого письменника, і не тіль-

ки для звичайного читача, але й для спеціаліста, якого цікавлять літературні питання стосовно життя і діяльності М. Гоголя. Над «Указателем» В. Шенрок працював надзвичайно ретельно, майже всі листи супроводжуються примітками – варіантами указаних місць, пропущених у виданні П. Куліша, відомостями про згаданих в листах осіб і обставин. Детально В. Шенрок перераховує справжні листи М. Гоголя, які йому вдалося віднайти у різних місцях, іноді йому навіть доводилось користуватися лише копіями, які випадково збереглися. Структура покажчика побудована таким чином: I. Пояснення умовних французьких літер; II. Ініціали та імена, що зустрічаються у виданні листів М. В. Гоголя III; Прогалини в тексті; IV. Перелік ініціалів і скорочень які залишились у покажчику нерозкритими. Видання В. Шенрока містить всі надруковані листи М. Гоголя, і за обсягом майже вдвічі більше за видання П. Куліша. Безумовно, роботу В. Шенрока можна назвати завершеною, адже до неї увійшли навіть ті листи, які до моменту виходу покажчика ніде не були надруковані.

Отже, листи М. Гоголя у цьому виданні не тільки набагато перевершують зібрання П. Куліша, але й містять необхідні коментарі, виправлені дати, справжні імена (замість незрозумілих літер) і тощо. Без сумніву, праця В. Шенрока задовольнить потреби наукових дослідників, прислужиться шанувальникам таланту М. Гоголя, спонукатиме до нових конструктивних пошуків.

На початку ХХ ст. було зроблено важливий крок щодо вивчення гоголівської бібліографії. Значну роль у цьому відіграли ювілеї 1902 та 1909 рр. Довідково-бібліографічна література на той час перебувала у незадовільному стані, і саме активізація літературознавчої думки була вкрай необхідною. Тож закономірно, що саме у цей час фундується систематична реєстрація літератури про М. Гоголя, і разом з тим гоголівська бібліографія постає як науково-дослідницька проблема. Пріоритет у цьому належить професору історико-філологічного інституту князя Безбородька П. Заболотському, автору роботи «Н. В. Гоголь в русской литературе» [5]. Мета автора – продовжити відомі праці С. Пономарьова та Я. Горожанського, простежити поступову модифікацію погляду на характер і важливість гоголівської творчості, поступовий генезис наукового інтересу до творчості й особистості М. Гоголя, представити матеріал, над яким повинен послуговуватися науковий дослідник гоголезнавства. Зважаючи на те, що найбільш цінні з наукової точки

зорупраці про М. Гоголя і матеріаліз'явилися останніми роками, а праці попередніх десятиріч мають більш історичний аспект, роботу поділено на два великі розділи. Перший містить напрям гоголіани з часів появи в пресі його перших робіт і до часу першого ювілею в 1882 р. Другий розділ охоплює праці з гоголівського питання за два останні десятиліття і містить більш повний бібліографічний показчик праць про М. Гоголя. Видання включає близько 480 назв за 1829–1900 рр. Розміщення всередині рубрик хронологічне, опис неповний.

Важливо відзначити, що серед різноманіття показчиків початку XX ст. інформаційно-бібліографічне видання П. Заболотського стало безперечним надбанням літературознавчого напрямку бібліографії і характеризується пошкваленням інтересу до мистецтвознавчих аспектів творчості М. Гоголя.

Помітне місце у розвитку гоголівської бібліографії займає популярна і добре відома багатьом поколінням гоголезнавців «бібліографічна монографія» О. Лебедева – «Поэт-христианин Н. В. Гоголь в русской литературе и искусстве (1829–1908)» [8]. Робота присвячена дослідженню релігійного спадку письменника і, попри наявності багатьох невідповідностей в описах помилок, відзначається багатством уміщених матеріалів (понад 3540 назв за 1829–1908 рр.), що дозволяє вважати її однією з фундаментів майбутньої систематичної гоголівської бібліографії. Показчик охоплює майже повний перелік гоголівської літератури, яку автор укладав упродовж десяти років. Видання містить вступну статтю А. Лебедева та систематизоване за такими відділами: 1) Матеріали для библиографии Н. В. Гоголя (1847–1903); 2) Письма (Гоголю, Гоголя, о Гоголе). «Избранные места из переписки с друзьями»; 3) Материалы для критики Н. В. Гоголя. 4) Бібліографія; 5). *Varia*: а) пам'ятники Гоголю, заведення и учреждения, основанные в его честь и в пам'ять его; б) празднование юбилея Н. В. Гоголя; с) переложения сочинений Н. В. Гоголя и стихи, посвященные Гоголю; д) мелочи. Иллюстрации. Дополнения. Видання містить систематичний та частково анотований показчик.

Зважаючи на нинішнє пошквалення інтересу до християнських мотивів творчості М. Гоголя, праця О. Лебедева «Поэт-христианин Н. В. Гоголь в русской литературе и искусстве (1829–1908)» набуває особливого значення та актуальності. Видання буде цікавим для науковців, літературознавців, студентів, краєзнавців, а також

усім, кого цікавить релігійний життєпис Миколи Гоголя.

Своєрідним результатом нового періоду вивчення творчості М. В. Гоголя є праці С. Бертенсона «Библиографический указатель литературы о Гоголе за 1900–1909 гг.» [2] та «К библиографии материалов о Гоголе» [3]. Основною метою автора було скласти перелік літературних матеріалів творчості письменника, які вийшли друком з 1900 р. до століття з дня народження (1909). «Библиографический указатель литературы о Гоголе за 1900–1909 гг.» виявився недопрацьованим, відомості про статті з періодичних видань у ньому зібрані випадково і щонайменше вирізняються неповнотою. Бібліографічний покажчик «К библиографии материалов о Гоголе» (1912) є спробою доповнити ці прогалини, і, разом із тим ширше подати огляд гоголівської літератури за 1910 р. Включений у нього реєстр видань ювілейного року відзначив початок створення повної гоголівської бібліографії. Робота над ним почалася у наступному десятиріччі (з 1910 р.) і, всупереч критичним зауваженням, відповідала новим принципам укладання бібліографії. Покажчик містить близько 190 позицій за 1902 рік, матеріал розміщено за абеткою авторів і назв. Варто зазначити, що список С. Бертенсона теж далекий від повноти, однак при цьому він – неповторний, винятковий і, звичайно, є найцікавішою сторінкою в історії гоголівської бібліографії, яка відтворила багату гоголіану 1900–1915 рр.

Висновки та практичне значення. Узагальнюючи вищевикладене, варто зробити висновок: із погляду сучасного стану бібліографії, бібліографічні джерела відображення творчості М. В. Гоголя кінця ХІХ –початку ХХ ст., як явища того часу, не можуть нас повністю задовольнити, адже сьогодні бібліографічна робота передбачає використання новітніх бібліографічних технологій тощо. Лише за умов повного і системного опису як видань творів, так і літератури про його життя і творчість можна говорити про історичний феномен М. Гоголя, як могутнього явища духовного життя українського народу, котрий залишив глибокий слід в історії літературознавства.

Утім, розглянуті бібліографічні посібники є справжнім джерелом пошуку інформації, і це дозволяє нам стверджувати, що такі видання нині створюють окрему важливу групу бібліографічних джерел, яка має велике значення для пропаганди вітчизняного літературознавства, зокрема, творчості М. Гоголя.

Список бібліографічних посилань

1. Баскаков В. Н. Гоголевская библиография: традиции, современное состояние, перспективы. *Советская библиография* 1986. № 1. С. 78–79.
2. Бертенсон С. Библиографический указатель литературы о Гоголе за 1900–1909 гг. СПб., 1910. 42 с.
3. Бертенсон С. К библиографии материалов о Гоголе. СПб., 1912. 10 с.
4. Библиографический указатель литературы о Ник. Вас. Гоголе. 1829–1882 / сост. Я. Горожанский. Москва, 1883. 45 с. (Прил. к журн. «Русская Мысль»).
5. Заболотский П. А. Н. В. Гоголь в русской литературе : библиогр. обзор. Киев, 1901. 104 с.
6. З Україною в серці: шляхи творчої долі Миколи Гоголя. До 200-річчя від дня народження : бібліогр. покажч. / Голов. упр. культури і мистецтв Київ. міськ. держ. адмін., Публ. б-ка ім. Лесі Українки, Від. довідк.-бібліогр. та інформ. роботи ; уклад. Л. П. Яременко, Т. В. Мамалига, А. М. Кравченко [та ін.]. Київ, 2009. 50 с.
7. Памяти Гоголя : материалы для библиографии литературы о нем / собр. С. И. Пономарев. Киев: Типогр. С. В. Кульженко, 1882. 60 с.
8. Поэт-христианин Н. В. Гоголь в русской литературе и искусстве (1829–1908) : библиогр. моногр. А. Лебедева. Вып. 1. Саратов, 1909. 241 с.
9. Рулін П. П. О. Куліш як дослідник і критик М. В. Гоголя. *Книгарь : часопис українського письменства*. 1919. Число 22. С. 1441–1448.
10. Стронська Н. Особливості методики бібліографування С. І. Пономарьова. *Наук. праці Нац. б-ки ім. В. І. Вернадського*. 2011. Вып. 32. С. 407–411.
11. Указатель к письмам Гоголя, заключающий в себе объяснение инициалов и других сокращений в издании Кулиша. С приложением неизданных отрывков из писем матери Н. В. и его собственных / сост. В. Шенрок. Москва, 1886. 91 с.

References

1. Baskakov, V. N. (1986). Hoholevskaia bibliografii: traditcii, sovremennoe sostoianie, perspektivy [Gogol's bibliography: traditions, current state, prospects]. *Sovietskaia Bibliografiia*, 1, 78-79. [In Russian].
2. Bertenson, C. (1910). Bibliograficheskii ukazatel lyteratury o Hohole za 1900–1909 hh. [Bibliographic index of Gogol literature for 1900–1909]. St. Petersburg, Russia. [In Russian].
3. Bertenson, C. (1912). K bibliografii materyalov o Hohole [To the bibliography of materials on Gogol]. St. Petersburg, Russia. [In Russian].
4. Gorozhansky, Y. (Comp.). (1883). Bibliograficheskii ukazatel lyteratury o Nik. Vas. Hohole. 1829–1882 [Bibliographic index of literature on Nick. You. Gogol. 1829–1882]. Moskow, Russia. [In Russian].

5. Zabolotckii, P. A. (1901). N. V. Hohol v russkoi lyterature : bibliohr. obzor [N. V. Gogol in Russian Literature: bibliogr. review]. Kyiv, Ukraine. [In Russian].

6. Yaremenko, L. P., Mamalyga, T. V., & Kravchenko, A. M. (Comps.). (2009). Z Ukrainoiu v sertsii: shliakhy tvorchoi doli Mykoly Hoholia. Do 200-richchia vid dnia narodzhennia : bibliohr. pokazhch. [With Ukrainoiu in sertsii: shliakhy tvorchoi doli Mykoly Hoholia. Up to 200-richchia vid dnia narodzhennia: bibliohraf. showing]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

7. Ponomarev, S. I. (Comp.). (1882). Pamiati Hoholia : materialy dlia bibliohrafii literatury o nem [The memory of Gogol: materials for bibliography of literature about him]. Kyiv, Ukraine. [In Russian].

8. Lebedev, A. (Comp.). (1882). Poet-khristianin N. V. Hohol v russkoi literature i iskusstve (1829–1908) : bibliohr. monohr. [Poet-Christian N.V. Gogol in Russian Literature and Art (1829–1908): bibliogr. monogram]. Saratov, Russia. [In Russian].

9. Rulin, P. (1919). P. O. Kulish yak doslidnyk i krytyk M. V. Hoholia. [P. O. Kulish as a researcher and critic of M.V. Gogol]. *Knyhar: chasopys ukrainskoho pysmenstva*, 22, 1441-1448. [In Ukrainian].

10. Stronska, N. (2011). Osoblyvosti metodyky bibliohrafuvannia S. I. Ponomarova [Features of the method of bibliography S. I. Ponomarev]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskogo – Scientific works of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine*, 32, 407-411. [In Ukrainian].

11. Shenrock, W. (Comp.). (1886). Ukazatel k pismam Hoholia, zakliuchaiushchii v sebe obiasnenie initsyalov i druhih sokrashchenii v izdanii Kulisha. S prilozheniem neizdannykh otryvkov iz pisem materi N. V. i eho sobstvennykh [A pointer to Gogol's letters, explaining the initials and other abbreviations in the Kulish edition. With annexation of unpublished excerpts from letters from mother N. V. and his own]. Moskow, Russia. [In Russian].

Antonina Holovashchuk,

Junior Research Associate,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine

3, Holosiivskiy ave., Kyiv, 03039, Ukraine

e-mail: antonina41@ukr.net

tel.: +38(044)524-25-96

ORCID-0000-0002-1683-788X

**Creativity of M. V. Gogol in bibliographical indexes
of the end of 19-th – beginning of 20-th century**

The article analyzes the bibliographical indexes that cover the life and creative heritage of Mykolai Vasilyevich Gogola of the end 19-th – beginning of 20-th century. Information about prominent bibliographers-gogoloscientists

who explored the creativity of the writer in particular: S. Ponomaryov, J. Gorozhansky, P. Kulish, V. Shenrok, etc., is provided. The editions that comprehensively reflect the life and creative path of the writer have exceptional scientific value and are saved in the funds of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadskyi.

The origin of the Gogol bibliography is connected with the name of the talented Ukrainian bibliographer Stepan Ponomarev. His work «In memory of Gogol: materials for bibliography of literature about him» (1882) – the first generalized systematic index, prepared for the 30-th anniversary of the death of M. Gogol.

Among them, who formed the basis of the Gogol bibliography – Yacov Gorozhansky with work «Bibliographic index of literature about Nik. Vas. Gogol 1829–1882». The work of Ya. Gorozhansky is the second, after S. Ponomarev, a great systematic index of M. Gogol's works and letters, the literature about him, which covers the same period chronologically.

In addition, the article is dedicated an interesting bibliographical works: «A index to Gogol's letters, which includes an explanation of the initials and other abbreviations in the edition of Kulish. With the additional of unpublished excerpts from letters from mother N. V. and his own» (1886) V. Shenroka, «N. V. Gogol in Russian Literature» (1901) by P. Zabolotsky, «Poet Christian N. V. Gogol in Russian Literature and Art (1829–1908)» (1909) by O. Lebedev and others.

Therefore the bibliographical indexes studied in this article are a real source of information search and it allows us to claim that such publications now create a separate important group of bibliographic sources, which is of great importance for the propagandize of national literary studies, in particular, of the creativity of M. Gogol.

Keywords: Mykola Vasylovych Gogol, biobibliography, bibliographic indexes, personal indexes, Gogol bibliography.